

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ

ГРУЗД М. В.

кандидат економічних наук

Харків

Комплексний аналіз та оцінка умов і результатів діяльності транскордонних регіонів є необхідним етапом формування та реалізації стратегії інтеграції України. При цьому вибір напрямів формування та нарощення потенціалу транскордонного регіону залежить від кількісного визначення сукупності узагальнених компонент аналітичного дослідження динаміки та тенденцій покращення потенціалу євро регіону. Тому виявлення закономірностей оцінки інтеграційного потенціалу регіону дає змогу визначити рівень інтеграційних процесів і створити передумови для обґрунтованості програм транскордонного розвитку. Ефективність транскордонного співробітництва характеризує стан реалізації інтеграційного потенціалу регіону. Стабільна динаміка розвитку та конкурентоспроможність регіонів, де ефективно реалізуються програми транскордонного співробітництва, сприяє збільшенню залучених іноземних інвестицій до соціально-економічної системи.

Теоретичним і практичним обґрунтуванням проблем інтеграції та транскордонного співробітництва займається велика кількість дослідників. Але комплексному аналізу показників інтеграційного потенціалу транскордонного регіону приділено мало уваги, детально розглянуто лише окремі його складові. Оцінкою стану ефективності діяльності транскордонного регіону займаються такі вчені: А. Балян, З. Герасимчук, Н. Мікула, О. Лютак, Т. Терещенко, Р. Федан.

Метою статті є детальний розгляд методичних підходів до оцінки та аналізу інтеграційного потенціалу транскордонного регіону в розрізі кожної складової для групування показників визначення рівня інтеграції.

Комплексний аналіз та оцінку інтеграційного потенціалу транскордонного регіону необхідно проводити у такій послідовності: по-перше, необхідно вибрати мету, об'єкт та напрями аналізу та оцінки інтеграційного потенціалу транскордонного регіону; наступним кроком необхідно здійснити вибір методів аналізу; третій етап – аналіз та оцінка складових інтеграційного потенціалу; завершальним етапом є здійснення комплексної оцінки інтеграційного потенціалу та тенденцій його покращення.

Для того, щоб об'єктивно оцінити рівень інтеграційного потенціалу транскордонного регіону, необхідно його розглядати в динаміці та за умов нарощування.

До складових інтеграційного потенціалу транскордонного регіону відносять: інвестиційну та інноваційну складову, підприємницький потенціал, соціально-культурну складову, інфраструктурну та екологічну складову.

Природно-ресурсний потенціал регіону визначається сукупністю всіх видів природних ресурсів певної території, які можна використати. Вартісна оцінка природних ресурсів не викликає заперечень, проте в питаннях методології їх оцінки є розбіжності.

У ринковій економіці вартісна оцінка запасів природних ресурсів визначається величиною ренти, яку вони можуть забезпечити у разі використання. Величина ренти залежить від ціни на продукцію, що одержують при експлуатації природних ресурсів, продуктивності цих ресурсів і попиту на ресурс [1, с. 105].

Природно-ресурсний потенціал тісно пов'язаний з екологічною складовою, яка передбачає співпрацю у сфері охорони навколишнього середовища, вирішення екологічних проблем і здійснення спільних проектів ефективного використання ресурсів.

Екологічна складова обумовлена двома факторами: наявністю природних ресурсів та антропогенним впливом людини на навколишнє середовище [2, 3, 4, 5]. При розгляді даної складової необхідно враховувати: показники захисту навколишнього середовища, кількість спільних проектів по ефективному використанню ресурсів, спільний контроль за використанням шкідливих речовин, утворення спільних аварійних бригад і підрозділів техніки, ефективність гуманітарної допомоги та управління промисловими відходами.

До показників аналізу інтеграційного потенціалу за даною складовою віднесено такі: питома вага транскордонних програм, пов'язаних зі спільним вирішенням проблем забруднення навколишнього середовища, до загальної їх кількості в регіоні; питома вага викидів шкідливих речовин у рамках транскордонного регіону до загальної кількості викидів у країні; питома вага створених бригад зі спільного вирішення питань ліквідації наслідків екологічних катастроф до загальної чисельності бригад МНС у регіоні [5, с. 72 – 73].

Інвестиційна складова інтеграційного потенціалу пов'язана з державною регіональною політикою транскордонного регіону. Негативно впливає на інвестиційну привабливість регіонів недосконалість нормативно-правова база та відсутність самостійності в діях регіональних фінансових інституцій.

Необхідними умовами довгострокового співробітництва та оптимального використання можливостей регіону в інвестиційній сфері є законодавство, що повинно відповідати європейським стандартам та стабільна політична ситуація в країні.

Для врахування інвестиційних можливостей регіону П. Беленький, О. Другов, В. Шевченко-Марсель [6] пропонують використовувати показники, що впливають на інвестиційну діяльність: обсяг і темп зростання іноземних інвестицій, динаміка рефінансування при-

бутку у діяльності регіону, обсяг виробленої та реалізованої інвестиційної продукції за кордон, інвестиційна привабливість транскордонного регіону, динаміка приросту податкових пільг, наданих іноземним інвесторам, питома вага інвестицій області в сусідню державу в загальному обсязі, питома вага інвестицій із сусідніх держав у межах транскордонного регіону, частка іноземних інвестицій, вкладених у розбудову комплексу транскордонного регіону, наявність вільних економічних зон та податкових пільг для іноземних інвесторів.

Концепція інноваційної складової інтеграційного потенціалу транскордонного регіону базується на ефективному спільному використанні суб'єктами господарської діяльності регіону ресурсів з метою забезпечення зростання економіки через налагодження транскордонних ділових контактів [6, с. 246]. Тобто, інноваційна складова сприяє проведенню узгодженої структурної політики розвитку науково-технічного потенціалу країн і вирішенню спільних завдань за допомогою створення технопарків, кластерів, інноваційних центрів та проведення спільних розробок.

Участь регіону в науково-технічному розвитку та здатність застосовувати результати інноваційної діяльності на практиці з метою підвищення ефективності виробництва впливає на рівень означеної складової інтеграційного потенціалу.

Оцінка інноваційної складової інтеграційного потенціалу транскордонного регіону проводиться за такими показниками: кількість спільних досліджень, наявність спільних наукових центрів, частка фінансування розроблених проектів науковцями даного регіону, частка впроваджених спільних проектів, сукупність науково-технічних можливостей, що характеризують рівень розвитку транскордонного регіону.

Для нарощення інтеграційного потенціалу та активізації економічних і культурних відносин регіону необхідно регулювати зовнішньоекономічну діяльність суб'єктів господарювання.

У зв'язку з цим в методиці розрахунку інтеграційного потенціалу нам необхідно спиратися на розвиток міжнародної економічної кооперації, тобто розглядати кількість спільних підприємств, кластерних об'єднань у транскордонному регіоні та їх вплив на нарощення використання інтеграційних можливостей територій [5, с. 64].

Для оцінки підприємницького потенціалу використовують показники [5, 7, 8]: загальний товарообіг суб'єктів транскордонного регіону; динаміка відношення імпорту(експорту) регіону до вартості валового національного продукту; транспортні витрати під час проведення зовнішньоторговельних операцій; динаміка взаємного товарообороту між підприємствами у загальному зовнішньоторговельному обороті; коефіцієнт темпів міжнародного поділу праці; індекс диверсифікації та концентрації; коефіцієнт відносної експортної спеціалізації, економічний ефект від експорту та імпорту; показник валютної ефективності експорту та імпорту; зовнішньоторговельний оборот.

Саме це виступає змістом підприємницького потенціалу. Дієвість даної складової забезпечується таки-

ми умовами: правове регулювання підприємницької діяльності (сприятливе митне та валютне законодавство); розвинута виробнича, соціальна сфера та сфера послуг; наявність кваліфікованих кадрів.

Соціально-культурна складова проявляється в бажанні до співпраці та поглибленні вже існуючих стосунків між людьми що проживають на територіях, які входять до складу євро регіонів. Тобто, тут враховується кількість іноземних громадян, що проживає на території регіону; покращений візовий режим; спільні довгострокові та короткострокові програми з працевлаштування; спільні культурні та спортивні заходи; потоки туристів між територіями регіону та зовнішня міграція.

У літературі пропонується використовувати для оцінки та аналізу соціально-культурної складової [5, 9]: кількість спільних культурних і спортивних заходів; кількість поселень; частка іноземців, що постійно проживають в регіоні до загальної кількості населення регіону, кількість сімей, утворених громадянами сусідніх країн, відсоток іноземців від загальної робочої сили регіону.

Для активізації інтеграційних процесів необхідно використання інтеграційного потенціалу транскордонного регіону в реалізації намірів держави, спрямованих на спільний розвиток прикордоння, реалізацію програм інтеграції та наближення території у транскордонного регіоні. Для реалізації означеного необхідно врахувати інфраструктурну складову, що полягає у створенні нормативно-правового та адміністративно-територіального інституційного середовища.

Концепція соціально-економічного розвитку транскордонного регіону повинна враховувати сильні та слабкі сторони транскордонного регіону, стратегії розвитку суміжних регіонів сусідніх держав [10, 11].

Для оцінки інфраструктурної складової інтеграційного потенціалу необхідно визначити: рівень розвитку прикордонної інфраструктури; наявність транспортних коридорів і рівень їх завантаженості; юридично-документальне забезпечення транскордонного співробітництва; характер взаємодії місцевих органів влади з міжнародними організаціями та кількість укладених договорів про спільну діяльність.

Перелічені показники за складовими дають можливість провести покомпонентну та загальну оцінку інтеграційного потенціалу.

Розглянемо методики, що дають можливість оцінити інтеграційний потенціал як прикордонних, так і внутрішніх регіонів країни.

Наявний рівень співробітництва визначають за допомогою розрахунку інтеграційного потенціалу транскордонного регіону:

$$ИП_{ТРК} = \sum_{i=1}^n СП_i, \quad (1)$$

де $СП$ – величина i -ї складової інтеграційного потенціалу транскордонного регіону; n – кількість складових інтеграційного потенціалу.

Комплексну оцінку інтеграційного потенціалу транскордонного регіону можна також провести, використовуючи формулу [5, 12]:

$$ПП_{ТРК} = \sum_{j=1}^n T_{ij}, \quad (2)$$

де T_{ij} – часткові складові інтеграційного потенціалу транскордонного регіону ($i = 1 \dots m$).

Для оцінки кожної складової інтеграційного потенціалу використовують формулу (2):

$$T_{ij} = \frac{1}{t} \sum_{i=1}^l k_{pi} \cdot S_{ij}, \quad (3)$$

де S_{ij} – показники аналізу складової інтеграційного потенціалу; k_{pi} – ваговий коефіцієнт впливу показника на складову потенціалу; t – кількість показників, що характеризують складову інтеграційного потенціалу.

Розрахунок вагомості кожної складової інтеграційного потенціалу в загальній структурі здійснюється з використанням методу вагових коефіцієнтів. Показники згруповані за напрямками реалізації транскордонного співробітництва.

У теорії та практиці світової економіки поки не розроблено єдиних міжнародних стандартів для оцінки інтегрального потенціалу транскордонного регіону та відсутня єдність в думках про методичні підходи до оцінки цього потенціалу.

Подальші дослідження формування складових і використання методик оцінки та аналізу інтеграційного потенціалу створить сприятливі передумови для зближення з європейськими країнами на державному та регіональному рівні призведе до взаємовигідної співпраці. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Бульда С. О. Методичні підходи до оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу регіону / С. О. Бульда // Наукові праці МАУП. – 2011. – Вип. 4(31). – С. 101 – 109.
2. Герасимчук З. В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації розвитку регіону : Монографія / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович. – Луцьк : ЛДТУ, 2002. – 248 с.
3. Герасимчук З. В. Класифікація соціально проблемних регіонів та напрямки формування у них політики сталого розвитку / З. В. Герасимчук // Регіональна економіка. – 2001. – № 2. – С. 77 – 83.
4. Герасимчук З. В. Регіональна політика розвитку рекреаційної сфери: механізм формування та реалізації : Монографія / З. В. Герасимчук, М. В. Глядіна. – Луцьк : Надстир'я, 2006. – 164 с.
5. Герасимчук З. В. Регіональна політика транскордонного співробітництва: механізм формування та реалізації : Монографія / З. В. Герасимчук, О. М. Лютак. – Луцьк : Надстир'я, 2010. – 188 с.
6. Беленький П. Ю. Формування транскордонних ринків України. / П. Беленький, В. Шевченко-Марсель, О. Другов. – Львів : Інститут регіональних досліджень, 2003. – 289 с.
7. Пирожков С. Проблеми реалізації транзитного потенціалу України у контексті розширення ЄС і формування ЄЕП / С. Пирожков, Д. Прейгер, І. Малярчук // Економіка України. – 2005. – № 3. – С. 4 – 9.
8. Третяк В. В. Експортний потенціал регіона при оцінці можливостей регіонального внешнеэконо-

мического развития / В. В. Третяк // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 12(66). – С. 110 – 117.

9. Сиденко В. Р. Глобалізація – європейська інтеграція – економічне розвиток: українська модель / В. Р. Сиденко – К. : Фенікс, 2008. – Том 1. – 374 с.

10. Мікула Н. А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво : Монографія / Н. А. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 395 с.

11. Федан Р. Економіка прикордонних регіонів Польщі і транскордонне співробітництво в сучасних умовах / Р. Федан // Регіональна економіка. – 2000. – № 1. – С. 121 – 127.

12. Лютак О. М. Регіональна політика транскордонного співробітництва в умовах реалізації євроінтеграційного курсу України : Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.05. – Луцький національний технічний університет. – Луцьк, 2009.